

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО
КАТЕДРА „ИКОНОМИКА НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ“

---

*УТВЪРЖДАВАМ:
ЗАМ.-РЕКТОР ПО
ОБУЧЕНИЕТО В ОКС“БАКАЛАВЪР“
И ПРОДЪЛЖАВАЩО ОБУЧЕНИЕ
ДОЦ. Д-Р МИЛАНКА СЛАВОВА*

КОНСПЕКТ

**ЗА ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ НА СТУДЕНТИТЕ
ОТ СПЕЦИАЛНОСТ “АГРАРЕН БИЗНЕС”**

1. Аграрните проблеми и необходимостта от правителствена намеса. Същност и цели на аграрната политика.
2. Политика за поддържане цените на селскостопанските продукти – контрол върху вноса – тарифни ограничения; нетарифни ограничения; гарантиране на вътрешните цени чрез минимални импортни цени, променливо мито и тарифни квоти.
3. Регулиране на износа: експортни субсидии, експортна експанзия и дъмпинг; експортни ограничения.
4. Общата аграрна политика на Европейския съюз. Създаване и разширяване на ЕС. Мотиви , цели и принципи на ОСП. Основни направления на ОСП.
5. Развитие на ОСП. Основни положения на реформата на ОСП след 1992 г.; ОСП и влиянието на СТО (ГАТТ). Реформата на ОСП от 2003 г. Основни елементи на ОСП за периода 2014 – 2020.
6. Аграрната политика на България. Механизми за подпомагане на селското стопанство.
7. Същност на програмите за развитие на селските райони (програма Сапард, Програмата за развитие на селските райони 2007 – 2013 и Програмата за развитие на селските райони 2014 – 2020. Структура и развитие на програмите.
8. Пазари на земеделски продукти – характеристики и особености. Особености на търсенето на земеделските продукти и маркетинга на земеделските и хранителни продукти.
9. Аграрна икономика. Селско стопанско (земеделско) производство – особености. Развитие на националната икономика и мястото и ролята на земеделието в нея. Роля на селското стопанство за икономическото развитие на територията и ХВП. Система за съвети в земеделието

10. Производствени решения и предлагане на селскостопански продукти. Зависимост фактор-продукт, зависимост фактор-фактор и зависимост продукт-продукт
11. Приходи и разходи в селското стопанство. Икономически резултати от производствената дейност в селското стопанство. Максимизация на печалбата
12. Поземлени ресурси. Пазар на поземлените ресурси. Аренда и арендни отношения. Селско стопанство и околна среда
13. Капиталът в селското стопанство. Финанси и управление. Амортизация. Обращаемост на оборотния капитал. Инвестиции в селското стопанство
14. Човешки капитал. Развитие на човешкия капитал. Място и роля на жените в сектора. Миграция
15. Възприемане на хранителните продукти. Решения на консуматорите за покупка. Теория за поведението на консуматорите. Фактори, влияещи върху поведението на консуматорите. Типология на консуматорите.
16. Продоволствена верига. Форми и канали на реализация на земеделски продукти чрез пазари за търговия на едро. Договорна система.
17. Борси и борсова търговия със земеделски продукти.
18. Регионални различия и уязвимост в ЕС и България. Развити и изоставащи региони в ЕС. Политики за регионално развитие на ЕС.
19. Селски райони – характеристики, особености, дефиниция и териториални граници. Програми и мерки за развитие на селските райони в ЕС и България.
20. Международни и европейски защитени територии. Защитени територии в България. Управление и финансиране на защитени територии.
21. Производствени структури в земеделието. Критерии и показатели за класификация на земеделските стопанства. Организация на земеделските стопанства. Структуриране на земеделските стопанства. Видове структури - производствена, организационна, управленска. Принципи на структуриране и приложението им в земеделските стопанства.
22. Управление на човешкия фактор в земеделските стопанства. Методически средства и инструментариум за ръководство на персонала. Мотивация и заплащане на труда.
23. Организация на използването на поземлените ресурси на земеделските стопанства. Управленски решения за осигуряване, организация и стопанисване на поземлените ресурси.
24. Управление на машинно-тракторния парк на земеделското стопанство. Същност и организация на машинно-тракторния парк. Размер и състав на МТП на земеделското стопанство. Организационни форми на експлоатация и ремонт на МТП.
25. Управление на финансите в земеделското стопанство. Финансова организация. Управление на инвестиционния процес в земеделското стопанство. Управление на оборотния капитал.
26. Фамилното земеделско стопанство – основна форма на малък и семеен бизнес в земеделието. Същност и особености и особености на фамилното земеделско стопанство. Предимства и недостатъци. Класификационни критерии за характеристика на земеделските стопанства. Класификации на земеделски стопанства.
27. Модели на функциониране на фамилните земеделски стопанства. Възникване и развитие на моделите на фамилни земеделски стопанства. Производствена и потребителска активност на фамилното земеделско стопанство. Модели на

- фамилните земеделски стопанства в зависимост от вида на използвания труд и собствеността на земеделските земи.
28. Управленския процес в малките и семейни земеделски стопанства. Особености на управленския процес. Особености на осъществяването на управленските функции. Същност и основни етапи на жизнения цикъл на земеделското стопанство. Фамилен фермерски жизнен цикъл. Решения за смяна на поколенията в семейния агробизнес.
  29. Икономическа същност и характеристики на кооперацията. Определения за кооперацията. Кооперативни ценности и цели. Основни теоретични кооперативни школи. Принципи на изграждане и функциониране на кооперативната организация.
  30. Кооперативен статут и органи за управление на кооперацията. Нормативна основа за функциониране на кооперациите. Кооперативни управленски органи. Управленска структура на кооперация.
  31. Техническа инфраструктура за подкрепа- Бизнес центрове/Агробизнес центрове, Бизнес инкубатори, Технологични паркове, Система за съвети в земеделието. Програмно осигуряване и подкрепа на предприемачеството в земеделието
  32. Предприемачески процес. Генериране и ранжиране на идеите. Тестове за използване. Пазарна реализация. Проверка чрез продажби на пазара. Проваляне на нов продукт.
  33. Създаване на ново предприятие Законодателство, икономическа среда, екологична среда, природо-климатични условия. Информационно обезпечаване. Форми за стартиране на нов бизнес в земеделието – ЕТ, ООД, АД, КД, Земеделска кооперация, Франчайзинг, Директен маркетинг, Мениджърско изкупуване.
  34. Вътрешно предприемачество. Връзката корпоративен мениджър – предприемач – вътрешен предприемач. Изграждане на предприемачески мрежи.
  35. Разработване на бизнес план за нов бизнес – оценка на идеята, анализ на пазара, производствен анализ, финансов анализ, определяне на риска. Технологична подготовка на производството. Необходимост от стартов капитал – собствен и заемен.
  36. Рисков капитал и финансиране на нов бизнес. Търсене на рисков капитал. Източници на финансиране стартиращ бизнес в агробизнеса. Микро кредитиране – същност, специфика, приложение в земеделието. Примери за микро кредитиране . Мястото на микро кредитирането за развитие на фермерското предприемачество.
  37. Конкурентоспособност и предприемачество. Методи за определяне на конкурентоспособността – SWOT, TWSO. Оценка на бизнес очакванията на ниво бизнес единица (земеделско стопанство/ферма), на регионално и на национално ниво.
  38. Информация и управление. Дефиниция и характеристики на информацията. Перфектна, не-перфектна и асиметрична информация. Информацията – бизнес ресурс.
  39. Видове информационни системи. Критерии за класификация. Системи за събиране и обработка на данни. Управленски информационни системи. Системи за подпомагане вземането на решения. Експертни системи.
  40. Проектиране на информационни системи. Проучване и анализ. Разработване. Въвеждане в опитна експлоатация. Наблюдение и оценка на работата на системата.

41. Кодове и класификатори. Класифициране на информацията. Критерии за класифициране. Видове системи за кодиране. Проектиране на системи за кодиране.
42. Бази от данни. Файлова организация и бази от данни. Модели на бази от данни и техните характеристики. Проектиране на база от данни.
43. Контрол и защита на информацията. Необходимост от контрол на информацията. Видове контрол. Същност на защитата на информацията. Видове защита.
44. Качество на продуктите. Определение и същност на категорията “качество”. Свойства, показатели за качество и методи за определянето им.
45. Управление на качеството. Системи за управление на качеството, съответстващи на международните стандарти от серията ISO 9000. Одит и сертификация на системи за управление на качеството.
46. Осигуряване на качеството. Основни цели, принципи и методи на стандартизацията. Сертификация. Сертификация на продукти.
47. Контрол на качеството. Същност, методика и технология на контрола на качеството. Специфични изисквания при контрола на хранителни и нехранителни продукти.
48. Акредитация – същност, основни принципи и значение. Международна и европейска системи за акредитация. Национална система за акредитация – основни дейности на Българската служба за акредитация.
49. Тотално управление на качеството. Основни принципи и инструменти на модела “Тотално управление на качеството” (TQM – Total Quality Management)”.
50. Екологичен маркетинг – същност, фази на развитие. Характеристики, предимства и слабости.
51. Цели и стратегия при екологичен маркетинг. Роля на екологичните ценности и ключови елементи на микро- и макро средата при формиране на устойчива маркетингова стратегия.

ЛИТЕРАТУРА

1. Найденов Н., Устойчиво развитие, УНСС.
2. Цонева М., Аграрна политика, С., изд. “Тракия”, 2001 г.
3. Маджарова Св. и колектив (2012). Селски райони. УИ Стопанство
4. Дойчинова Ю., А. Митева, З. Стоянова, И. Жечева (2008), Малък и семеен агробизнес, УИ “Стопанство”, 2008.
5. Кънчев, Ив., Юл. Дойчинова, Аграрен мениджмънт, УИ “Стопанство”, С., 2004 г.
6. Кънчев, Ив., Юл. Дойчинова, Земеделски кооперации, УИ “Стопанство”, С., 2000 г.
7. Стоянова З, Малък и семеен агробизнес (тестове, казуси, методически задачи). УИ “Стопанство”, 2009.
8. Дракър, П. Новаторство и предприемачество. Издателство “Хр. Ботев”, София, 1992.
9. Колева, Д. Предприемачество в агробизнеса. Университетско издателство, С. 2004
10. Колева, Д. Предприемачество в агробизнеса (Ръководство). Университетско издателство “Стопанство”, УНСС, С. 2003.
11. Балтов, М., Борисов, Б. Борисова, Л. Колева, Д. Наръчник за създаване на кълъстери и възможности за бизнеса за работа в трансграничния регион на

- Петрич, Разлог и Струмяни, България, и Серес и Нео Петрици, Гърция. Община Петрич/Програма ФАР, 2007.
12. Велев, Д. и колектив, 2008. Информатика и информационни системи. Авангард Прима, София
  13. Моцев, М. 2000. Информационни системи в бизнеса. УИ Стопанство, София
  14. Върбанов, Р. 2009. Бизнес информатика. Фабер, В. Търново
  15. Кожухаров Хр., Стокознание, УИ “Стопанство”, София, 2006
  16. Кожухаров Хр., Д. Иванова, Ръководство за упражнения по стокознание на суровините, материалите и готовата продукция, УИ “Стопанство”, София, 2001
  17. Василева Е., Т. Цанов, Ръководство за упражнения по стокознание на хранително-вкусовите продукти, УИ “Стопанство”, София, 2001
  18. Ишикава К., Тотално управление на качеството в Япония, ИК “Христо Ботев” София, 1994
  19. Стефанов Н., Управление на качеството, “Сиела”, 2004
  20. Стефанов Н., Х. Радев, И. Буров, В. Станчева, Р. Воденичаров, Управление на качеството – наръчник, ИК “Труд и право”, 2004
  21. Филева П., Х. Тужаров, Тотално управление на качеството или новата философия на бизнеса, „Асеневци”, 2007
  22. Дюкенджиев Г., Р. Йорданов, Контрол и управление на качеството, Софтрейд, 2008
  23. Christmann G., O. Ibert, H. Kilper, T. Moss. Vulnerability and Resilience - from a Socio-Spatial Perspective Towards a Theoretical Framework: http://www.irs-net.de/download/wp_vulnerability.pdf
  24. Dudley, N., 2008, Guidelines for Applying Protected Area Management Categories, IUCN– World Commission on Protected Areas
  25. Emerton, L., Bishop, J.& L.Thomas, 2006, Sustainable Financing of Protected Areas: A Global Review of Challenges and Options, IUCN – World Commission on Protected Areas, Best Practice Protected Areas Guidelines Series No.13
  26. Oskam, A., G. Meester, H. Silvis. (2010). EU policy for agriculture, food and rural areas. Wageningen Academic Publishers
  27. Ronstadt. R. Entrepreneurship: Text, Cases and Notes. IRWIN, London, Sixth edition, 2011
  28. Hirsich, A. Enterprenuership. IRWIN, London, 2011
  29. Hirsich, A., Roberts, P. Entrepreneurship and Intrapreneurship. IRWIN, London, 2010
  30. Kirby, D. Enterprenuership. London, 2013
  31. Rose K. H., Project Quality Management - Why, What and How, J. Ross Publishing, Inc., 2005, ISBN 1-932159-48-7
  32. Maqsood, S. and A. Gunasekaran. 2010. *Handbook on Business Information Systems*. Word Scientific, Singapore. eBook Academic Collection
  33. ЕК, Приносът на регионалната политика за интелигентен растеж в рамките на стратегия „Европа 2020“
  34. Лекции по дисциплината „Аграрна икономика“
  35. В. Ангелова. Аграрна икономика. УИ Стопанство
  36. G. Cramer, C. Jensen, D. Southgate Jr. Agricultural Economics and Agribusiness 8th Edition. Wiley
  37. D. Debertin. Agricultural Production Economics. UKnowledge. http://uknowledge.uky.edu/agecon_textbooks/1
  38. МЗХ. Аграрен доклад (различни години)

39. НСИ. Пазар на земеделската земя и арендата в селското стопанство в Република България през периода 2010-2012г.
40. www.mzh.government.bg
41. www.naas.government.bg
42. www.nsi.bg

ДОПЪЛНИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Мишев, П., Ив. Кънчев, Д. Доганов и Ю. Дойчинова, Агробизнес /маркетинг, мениджмънт и туризъм/, ФорКом, София, 1998.
2. Трендафилов, Р., А. Симова, Агромаркетинг, Болид, София, 2001
3. Klorcis M., A. Kuipers, J.-F. Hocquette, eds., Consumer attitudes to food quality products - EAAP 133 - Emphasis on Southern Europe, 2012
4. Kohls, R., J. N. Uhl, Marketing of Agricultural Products (9th Edition), 2001

м. Януари 2019 г.

проф.д.ик.н. Пламен Мишев:
(Ръководител катедра „Икономика на природните ресурси“)